P. II. 132

SUCEAVA IULIE-AUGUST 1930

AN V
1930

Făt-Frumos

Director: LECA MORARIU

Nr. 4

Raffaello Sanzio, Madonna...

Un palpito di cuore latino
per l' Italia!

Literatură — Artă — Ştiinţă — Viaţă socială

~~3.149~~ 935.101

Nu se împrumută acasă.

SUCEAVA IULIE-AUGUST 1930

FĂT-FRUMOS

AN V 1930 Director: LECA MORARIU Nr. 4

-1475!..-

Italia îşi anunţă oficial şi definitiv numărul celor mai proaspeţi şi mai năprasnic jertfiţi morţi ai ei. Ne mângăie gândul că nu sunt atâţia câţi . . . şi-ar fi dorit Iugoslavia 15.000! Ţara în care peste ruine şi moarte creşte cea mai generoasă şi mai nobilă viaţă, şi-a sporit ruinele. Ea va dărui deci iarăşi comori nouă umanităţii... Gândul nostru tresare în faţa acestui fatal joc al sorţii, iar inima plină de duioşie stăruie prelung asupra acelui binecuvântat pământ de unde a curs sânge roman înspre Dacia şi de unde mereu, în pofida tuturor vrăjmăşiilor politice, ne vin adevărate mângăieri părinteşti.

Să amintim câteva: La 1923 revista „L'Europa Orientale" (Roma), în al 3-lea an de existenţă atunci, ne închina un amplu volum omagial cu frontispiciul Studi sulla Romania, — gest reeditat la 1929 de „Il Giornale di politica e di letteratura" (Roma), într'o la fel de bogată extensiune (An. V fascic. 12). „Quale sarà la nostra rivista, in cui la voca della risposta attesa risuonerà così ricca ed alta? (= Care va fi revista noastră în care vocea răspunsului aşteptat va răsuna la fel de bogată şi de înaltă?)" — se întreba atunci unul din cei mai europenizaţi Români, d-l. Em. Bucuţă. Dela Bologna ne soseşte anul acesta al IV lea volum de Studi rumeni, în care Românul Carlo Tagliavini urmăreşte atât de vigilent strădania filologiei şi istoriei româneşti, încât reuşeşte să ne dea chiar îndrumări şi poveţe. La Universitatea dela Roma, unde-l avem pe întru-tot-vrednicul nostru compatriot bucovinean Claudiu Isopescu — acest ambasador al sufletului românesc în Italia — studenţi italieni îşi dau examenele din limba şi literatură română. Inaugurarea acestor examene sunt onorate cu prezenţa înaltelor oficialităţi ale Romei. Şi cât de reale fură aceste

BIBLIOTECA DEŢEANA NEAMŢ 14379 935.101 Fond „G.T.K." 149
BIBLIOTECA DOCUMENTARĂ ORAŞUL PIATRA NEAMŢ

examene înţelegem din faptul că aceiaşi elevi ai lui Claudiu Isopescu (Doamnele Venere Isopescu, Agnesina Silvestri-Giorgi, Nella Collini şi d-nii Enzo Loreti, Cesare Ruberti, L. Cialdea) roiesc în toate părţile literaturii româneşti pentru a-i da Italiei traderi din Eminescu, Creangă, Odobescu, Caragiale, Slavici, D. Zamfirescu, Delavrancea, Vlahuţă, Brătescu-Voineşti, Sandu-Aldea, Em. Gârleanu, M. Sadoveanu, D. Patraşcanu, I. Agârbiceanu, L. Rebreanu, Cezar Petrescu, Em. Bucuţă ş. a. — Şi atâtea, atâtea alte şi continuie regardări, străjuite, acolo, de un Matteo Bartoli, aice, de un Ramiro Ortiz!

Încât acuma, când 1475 de morminte năprasnic au înăbuşit acele plăpânde vieţi, curmând de 1475 ori minunea de sonoritate a limbii italiene, — tristeţă de plumb ne covârşeşte şi cu sfială păşim, alături de c e i l a l ţ i, printre crucile umbrite de pini şi de chiparoşi, sub albastru cer italic . . . Îndureratei Italii, un tremur de inimă latină de pe meleaguri depărtate cari pentru totdeauna ale Romei rămân!

Leca Morariu

Toamnă

Din gutui azi s'a desprins
Cea din urmă frunză.
Punţi de sticlă: şi-au întins
Funigeii pânză.

Spălăcit întinsul e:
A ieşit de soare;
Toamna-şi scrie zările:
Şiruri de cocoare.

Cerul a pălit şi el;
Fruntea-i se'ncreţeşte.
Într'un cuib rămas stingher
Curios priveşte.

Aur falş a poleit
Crângurile toate.
Ca un fur s'a şi ivit
Vântul printre cioate.

Peste culmi a tremurat
Duhul Toamnei, rece.
Are-un farmec trist, ciudat,
Viaţa care trece!

Virgil Tempeanu

Porcăria iugoslavă

Nu mai cerem scuze pentru această miezoasă etichetă, care mai are şi meritul de a fi atât de plastică încât e aproape italiană!... Căci iată ce ne comunică d-l P. Nemoianu (în „Ţara Noastră“ a d-lui Goga An. X 1930 Nr. 15. pag. 561—565) d. „Prietenia Iugoslaviei“! Spicuim:

„România nu are, în momentul de faţă, un adversar mai neîmpăcat decât Iugoslavia aliată. Facem această constatare, nu pe bază de resentimente provinciale sau subiective, ci exclusiv în temeiul unor dovezi palpabile şi unor argumente de pur raţionament.“

. . . . . .

„Să nu se creadă că stăm în faţa unui fenomen izolat şi sporadic atunci când cetim ieşirile nejustificate împotriva României ale presei iugoslave. Am băgat de seamă că atunci când e vorba de Basarabia, această presă întrece în licenţe politice chiar şi presa sovietică“

. . . . . .

Încât — „după zece ani de tandre raporturi de alianţă“: „Prin regulamentele militare, recruţii sârbi învaţă că duşmanii Sârbilor sunt: Românii, Ungurii, Nemţii etc., adică noi ocupăm locul cel dintâi! Generalul activ N. Ţolovici, fost comandant al trupelor cari au ocupat oraşul Timişoara, scrie în ziarul „Politika“ din 17 Nov. 1928, cu prilejul împlinirii celor zece ani dela unire, următoarele liniştitoare rânduri pentru Români:

Anul acesta, — an jubilar pentru unitatea noastră naţională, se împlinesc chiar zilele acestea zece ani dela ocuparea Banatului şi dela întrarea armatelor sârbeşti în Timişoara. Marea nedreptate ce s'a făcut poporului nostru (la conferinţa de pace), prin împărţirea Banatului şi prin înstrăinarea Timişoarei de patrimoniul regatului nostru, constituie pentru noi o amintire dureroasă. . . Fie ca aceste amintiri, precum şi numeroasele morminte ale ostaşilor şi internaţilor noştri, ce se găsesc în Timişoara şi Arad, să rămână, pentru totdeuna, ca o dovadă istorică, indicând limita graniţei noastre naţionale şi militare . . . Dar poporul şi armata noastră, totuşi, nu vor uita niciodată amara lor soartă, deoarece este adânc şi cu sânge întipărită în inimile şi mintea noastră, iar gândul nostru va fi îndreptat spre acele ţinuturi până când istoria nu va repara nedreptatea“ . . .

„O prietenie mai precis şi mai competent exprimată, nici că se poate!“ — va exclama d P. Nemoianu.

Şi acum şcoala iugoslavă! Prietenie răsuflată „într'o carte de geografie[1]) sârbească, apărută în 1927 în ediţia a opta, care se propune în toate şcoalele secundare din Iugoslavia“:

„Poporul românesc are însuşiri foarte urâte, pe cari le remarcă toţi cei ce-l cunosc; el este leneş şi inactiv. Cauza acestei stări de lucruri este, probabil, situaţia de sclav a ţăranului, în urma căreia el nu simte nici un dor de muncă . . . Vecinii îi consideră pe Români ca foarte uşurateci şi nedemni de încredere. De aci derivă şi proverbul sârbesc: Ni u tikvi suda, ni u vlahu draga (= Nici dovleacul minte, nici Românul prieten)“ etc etc. etc

Deci: Nici Românul prieten al Iugoslaviei! Şi iată aşadar pentru ce fel de „prietenie“ ne înstrăinăm noi inima Italiei!

Al. Lupu

Evlavie

Luna în iatac se-abate:
undă de senin;
mâinile-mi împreunate
le sărută lin...

Pacea vis de aur toarce ..
Eu lumină beu:
sufletul meu se întoarce
dela Dumnezeu.

Liniştea e-atât de multă
în văzduh şi'n gând:
preajma toată par'c'ascultă
îngeri fremătând.

George Voevidca

Pentru o revistă istro-română!

Fondul „Andrei Glavina“ (Carnet Nr. 994 dela Banca Suceveană) din care, cu vremea, vom publica o revistă culturală-naţională pentru fraţii noştri din Istria, a mai sporit cu următoarele daruri: Î. P. C. Sa Arhim. Dionisie Burac (Mănăstirea Dragomirna) 200 lei; d-l Dr. Grig. Nandriş prof. univ. (Cernăuţi) 100 lei. Onoare generoşilor ctitori!

---

[1]) T. Radivojevici, Europa, Belgrad 1927 pag. 166—167.

Pentru Amicii Italiei *)

O acţiune de intensificare a legăturilor noastre sufleteşti cu Italia e cât se poate de mult în ritmul vieţii noastre etnice. Până şi argumentul limbii (deci nu numai pulsaţia sângelui), ne duce către Roma; şi ne duce către Roma această limbă românească nu numai cu numele ei: Roma-român, ci şi cu ceea ce s'ar putea numi instinctul ei italic, — instinct care face ca limba românească să evoluieze în perfect ritm italic încât latinescul *oculus* ajunge în ro-

Leonardo da Vinci, Isus Cristos

mâneşte la rezultatul *ochiul,* care-i corespondentul desăvârşit al italienescului *occhio.* Iar fraza românească *cum se cheamă această piaţă* poate fi rostită, şi înţeleasă, în orce piaţă din Veneţia, fiindcă pendantul italian e *come si chiama questa piazza.* Or, ca să-l cităm pe M. Bartoli: „il romeno si accosta da un lato all' italiano più che agli altri linguaggi fratelli... cioè i due linguaggi sono non soltanto fratelli ma gemelli concordi" (= românească se apro-

*) Cuvânt rostit în 1929 la constituirea secţiunii Cernăuţi a soc. „Amicii Italiei".

pie de italiană în măsură mai largă decât de alte limbi surori... ba cele două limbi sânt nu numai surori ci chiar gemeni [1]) cu acelaş suflet). Va să zică până şi limba noastră ne îndreaptă cătră Italia. Incât o pledoarie de ordin sentimental pentru Italia ar constitui un pleonasm, o vorbă de prisos.

Ar rămânea deci cealaltă latură, de ordin „utilitarist". Şi atunci ar fi să răspundem: Ce ne mai cheamă cătră Italia? Ne cheamă patria artei, ţara care are o metropolă unică: o Florenţă. Ne cheamă apoi Italia cu limba ei, care ea însaşi e poezie. Sânt abia doi ani de atunci... Eram în celebrul cimitir dela Milano, unde mai fiecare monument sepulcral e o capodoperă. Când ciceronele nostru, lămurind monumentul care înfăţişează durerea unei mame ce şi-a pierdut copiii, zicea: *una donna che à dato luce a due bimbi,* — atunci, pare că-l aud şi acum pe cutare Neamţ tresărind: „Wahrhaftig, eine schöne Sprache!" O limbă care-i poezie şi-i cântec, şi pe care simţul frumosului o cere, cum ar cere d. p. un lied de Schubert sau o sonată de Beethoven. Ne chemă apoi ţara cerului albastru şi ţara în care sumbrii chiparoşi par a fi eterne îndemnuri cari ordonă ridicarea sufletului cătră cer, cătră tot ce e elevaţie sufletească...

Iată-l deci şi aspectul — ca să-i zicem aşa — utilitarist al acţiunii pe care stăm s'o îndrumăm. Şi câte altele pot fi „beneficiile" rezultate de pe urma unui mai intens comerţ sufletesc cu Italia! După atâtea sugestii de ordin intelectual şi sufletesc pe cari le-am primit în atât de largă măsură dela marea şi eroica şi generoasa Franţă, o nouă orientare culturală *şi* înspre cultura (şi'n special arta) Italiei (nu numai înspre cea a Franţei deci) ar înseamna o atât de binevenită altoire a noastră înspre o nouă diversificare şi înspre o nouă variaţie a etosului nostru cultural. Şi cine ştie, într'o vreme când balanţa oportunismului politic înclină atâta simpatie înspre vecinii noştri Maghiari, descălecările noastre în Italia (aşa cum ele sânt proectate de Amicii Italiei) poate că şi-ar avea şi ele rostul lor de contrapondere în polarizarea simpatiilor..

[1]) Adevărat însă, un Bartoli nu va luneca pe panta vorbelor frumoase şi sesizând d. p. mozaicul atât de eterogen al dicţionarului limbii româneşti (care începe dela slavonă şi ajunge până la albaneză) va adăoga imediat: „...e a un tempo discordi fratellastri" (= it. şi l. rom. sânt în acelaş timp surori vitrege desbinate), fiindcă „il romeno è in certo modo il più latino e il meno latino tra i linguaggi neolatini" (= l. rom. e în anumită măsură cea mai latină şi cea mai puţin latină între limbile neolatine).

Dar — să nu uităm — Italia ne mai cheamă şi prin plăpândul grai al celor 3.000 Români din Istria, cari, aciuaţi în cele 7 sătuleţe de sub Monte Maggiore şi ascunşi în cel de-al 8-lea sat, Jeiănul cel surgunit în fund de codri, — n'ar trebuie să fie pentru Italia numai o tolerabilă minoranţă (tolerabilă din pricina micimii şi insignifianţei sale), şi n'ar trebui să fie nici măcar un fel de muzeu vivant căruia, pentru durata dăinuirii lui, îi dai un soiu de ocrotire . . . — ci ar trebui să fie fraţii noştri, fraţii acestei Românii, fraţii unui puternic stat de o arie geografică aproape la fel de mare ca cea a Italiei. Şi atunci Cirebirii istro-români n'ar trebui să cerşească graţie, ci ar trebui să aibă drepturi prin chiar latinitatea lor.

Dar instituţia „Amicii Italiei" nici nu e măcar nouă, născută din numai şi numai îndemnul nostru! Nu! Ea nu-i decât un ecou, un răspuns, o revanşă. Fiindcă înainte de a ne constitui noi în Amici ai Italiei, sufletul latin al Italiei ne-a îmbrăţişat pe noi, regardându-ne cu atâta atenţie, căreia datori sântem să-i răspundem.

Un Matteo Bartoli dela Torino vorbia d. p. despre *La spiccata individualità della lingua romena.* Un Carlo Tagliavini dela Bologna ne-a dat o monografie completă pentru Eminescu şi acelaş Tagliavini a ajuns acum la vol. III din ale sale.. şi ale noastre.. *Studi rumeni*, revistă de studii filologice-literare şi istorice cari ne privesc numai şi numai pe noi. Un Ramiro Ortiz ne dă de curând o ediţie Eminescu în italieneşte — şi o întreagă, sistematică acţiune de fratelanţă italo-română întrupată în revista „Roma". Gli *Amici della Romenia* există deci de mai demult. Există în faptă — şi 'n *fapte!* Mâna acestor Amici ai României e gata întinsă...

Iar noi, cu atâta furtună latentă la hotarele României noastre şi chiar în cuprinsul acestor hotare, şi cu grija ce trebue s'o avem pentru fraţii noştri din Istria (azi din fericire italiană), să ne pătrundem de dorul pe care-l cântă imnul uitaţilor Istro-români zicând:

Nu-smo ănşi noi pre lume
Şi-nche aren fraţ,
Talian cu mare lume
Mâra cu noi daţ!

Nu sântem singuri pe lume
Şi 'ncă avem fraţi,
Italieni cu mare nume
Mâna cu noi daţi!

Şi fiindcă pentru noi mâna Italiei e gata întinsă, să-i dăm acestei Italii nu numai mâna, ci şi inima, devremece ea ne-a anticipat, dândune-o pe-a Ei! . . .

Leca Morariu

Suflet românesc sub cizmă sârbească!

Spicuim din scrisoarea unuia dintre cei 200.000 fraţi Români, cari au „fericirea“ de a fi „cetăţeni“ (recte: $^1/_4$ cetăţeni!) ai „prietenei“ noastre de Jugoslavie! Originalul scrisorii îl depunem în colecţia de manuscrise din Muzeul Sucevii (Suceava). Deci:

N. Grigorescu, Ţărancă

Domnule profesor,

Primiţi sincerele mele mulţămiri pentru mângăierea ce mi-aţi trimes-o prin epistola din 12 Mai 1930 şi pentru preţioasa carte de poveşti **Dela Noi**, care ce-i drept au trecut din mână în mână la mulţi iubitori de cetit,

Ca răspuns la întrebarea D-Voastră în care mă întrebaţi că cum o ducem noi, voiesc să vă scriu pre scurt, după cum ştiu eu, după puţina mea carte ce-o am învăţat în şcoala primară din loc. (Rog scuzaţi-mă dacă nu voi scriia [1]) corect).

Noi Banatul subjugat după nepricepera sau reavoinţa delegaţilor dela conferinţa de pace, — or lăsat din dreptul lor ca să fie ciuntit cel mai scump pământ românesc, totodată şi cel mai bogat în mânile Sârbilor, noi stăm destul de rău în toate satele. Şcolile ne sunt toate de stat, având învăţători care nu ştie nici buna ziua să vorbească româneşte. Dări grele sunt aruncate pre spatele bietului Bănăţean, căci dela 1925-1926 încoace poporul merge tot ca racul, tot îndărăt; nu ştim ce are să fie.....

Mă bucur căci îmi veţi face o vizită, atât mie cât şi la toţi fraţii din Jugoslavia, la carea mă bucur foarte, căci îi veţi vizita şi la toţi le veţi cunoaşte durerile cari nu se pot aşterne pre hârtie.

Nu pot să vă scriu tot ceea ce am la inimă decât vă rog ca în timpul vacanţei să vă luaţi puţin timp şi să vedeţi regiunea Vârşăţului. Spre orientare vă dau câteva date asupra micei noastre comuni Mesici.

Mesiciul, precis nu se ştie că de când este fondat, dar atât se ştie că locuitorii sunt toţi de familie dacoromână. În comună se află şi mănăstirea Mesiciului, pe vremuri fostă română, dar după colonizarea Sârbilor au fost ocupată de Sârbi, aşa că un timp lung serviciul bisericesc se slujia şi în limba slavonă şi'n română, până la despărţirea ierarhică. De atunci s'a tot mânat proces pentru câştigarea mănăstirii cu toate ale ei, care proces, după cum am fost informat la ultima pertractare, ar fi fost pre partea Românilor, la [?] care nu s'au putut realiza din cauza revoluţiei din 1918, după care toate lucrurile stau în loc.

Mesiciul e situat dela Vârşeţ spre răsărit la 10 Km. depărtare spre o vale numită tot Mesici, între nişte dealuri frumoase, acoperite cu vii, sămănături şi păşune. Dela Mesici spre nordost avem şi puţină pădure, ceva munţişori, din vârful cărora se vede

---

[1]) Scuză neavenită căci, în afară de 2—3 inadvertenţe sintactice, fratele nostru „jugo“ — slav e surprinzător de avansat în românească sa! Rămâne să-i schimbăm numai ortografia. Interesante îi sânt particularităţile idiomatice: voi scriia; (ei) or fost; pre (= pe); pământe, pământeţor,. (Nota red.).

mândra câmpie a Caraşului român deoarece noi ne aflăm abia 6-7 Km. departe de graniţa română.

Locuitorii: După cum am amintit mai sus sunt toţi Români, afară de un venetic slovac carele şi el tot româneşte vorbeşte.

Ocupaţiunea: Deoarece din întreg hotarul, poporul băştinaş poşede numai 553 jug catastrale.... pământe urbariale, afară de vre-o 2-300 jug. catastrale pământe aşa zise „industriale“ care partea [cea mai] mare sunt locuri de păşunat.[1])

Aşa dară că ocupaţia principală e cultivarea viţei de vie; sămănătura e grâu şi cucuruz (porumb). Fiecare familie îşi cultivă şi câte o grădinuţă de legume (de verzeturi), aşa că fiecare ar fi mulţămit cu soarta lui, dar de ar fi să fie liber în toate (carea, durere, nu e).

Deci puţin pământ: Din cele ce se văd mai sus ar fi greu de trăit cele 600 suflete câte avem aici. Dar fiii Români nu s'or lăsat numai cu ce or fost [avut] dela împărţirea străveche a pământelor, ci au trecut în hotarele vecine şi or cumpărat pământe din care trag foloase, aşa că din hotarul comunii Iabuca, ai noştri poşede cel puţin 400-450 jug. cat., din hotarul comunii Costei cam vre-o 50-60, în a Vârşăţului aproape 100 jug., prin ceea ce se vede că sunt oameni foarte sârguincioşi.[2]) Totodată au şi o mică slăbiciune; dar nu e vina lor, căci culturalicește sunt foarte slabi. Căci până eram sub regimul ungar, nu puteam să ne organizăm după cum sunt şi or fost celelalte naţiuni, fiindcă am fost săraci de conducători. În timpul războiului, după ce or dat mâna frate cu frate şi or călcat unul pământul altuia, nu era aşa de greu de a înainta pre ogorul culturii şi al ştiinţei pentru cei ce îşi puteau desvolta liber toate cunoştinţele, având fericirea de a avea toate cele de lipsă: cărţi, gazete, reviste etc, pre când noi avem abia o biată gazetă „Nădejdea“ şi altceva nimic. Crezi d-le profesor că prin 1919-1920, de primiam cineva o gazetă română, apoi trecea din mână în mână până abia se mai putea ceti.

Azi mai avem fericirea că din când în când primim şi din România câteva ziare, dar din cauză că sunt abonamentele pentru străinătate dublate or şi mai mult, mulţi dornici de cetit nu-şi pot

[1]) Frază abruptă (Nota red.).

[2]) Ce mai zici jupâne Radivojevici cu sârbeasca d-tale „geografie“, care pretinde că Românul e „leneş“? Şi dacă aceşti „leneşi“ or să vă cumpere cu ţară cu tot? (Nota red.).

procura din lipsă de bani. Totodată la procurarea de cărţi, de se trimet recomandate sau mai multe la un loc, trebue plătită vama cam cât e valoarea cărţilor.

Totodată vă rog iertare, pentrucă nu v'am răspuns imediat la primirea epistolei D-Voastre, fiindcă noi acum suntem foarte ocupaţi cu munca câmpului ca şi D-Voastre cu pregătirea pentru examene.

Bucurându-mă căci voi avea odată şi cât de grabnica vizită D-voastre sub acoperemântul casei mele, unde mă bucur că prin puţine cuvinte să le vorbiţi bieţilor noştri săteni, că ce trebue să facă pentru viitor.

Mesici, 16 Iunie 1930.

Cu stimă

. . . . . .

Dacă doriţi încă ceva rog prin o simplă epistolă să mă avizaţi şi eu bucuros vă voi răspunde. Rog trimiterea şi pre mai departe a „Făt-frumos"-ului.

Frângurele

(Spicuiri)

. . . când este să dai peste păcat, dacă-i înainte te sileşti să-l ajungi iar dacă-i în urmă stai şi-l aştepţi.

(Pov. lui Harap Alb)

Aşa mi-i drag să fie omul: fătat, nu ouat.

(Moş Nichifor Coţcariul)

Ion Creangă

Cătră Ministerul instrucţiei publice — dar, mai ales, cătră orce Român!

Având în vedere vitregia şi ura sârbească faţă de fraţii noştri de sub jugul jugo-slav, având în vedere bătaia de joc pe care şcoala statului jugo-slav o face faţă de Neamul Românesc, având în vedere că în întreaga Jugo-slavie nu se învaţă nici o singură secundă de limbă românească, — *cerem imediata desfiinţare a claselor resp. şcoalelor sârbeşti* din Banatal României-Mari.

Toporăuţi 25 August 1930. Pentru Soborul răzeşilor moldoveni de peste Prut

Avrămuţ Boldur preşedinte.

Michelangelo Buonarroti, Dumnezeu Tatăl

În căutarea moștenirii literare a lui Narcis Crețulescu

Cumpărasem în piața de vechituri din Suceava câteva cărți din moștenirea răposatului profesor de limbă română Vasile Bumbac al cărui elev, am fost și eu.

Răsfoind „Lepturariu rumînesc" de Arune Pumnul tom. III (în care erau trecute de mâna răposatului datele fiecărei lecțiuni în parte) dădui de următoarea scrisoare:

10 Octom. 1901 Mrea Neamțu. [1])

Iubite și Respectabile Domnule Ilie Pantazi.

Află, iubite, că la 8 Octom. m'am întors de la Iași — unde am stătut 3 septămâni. Doctorii oculiști au găsit motive științifice ș'au amânat operația ochilor mei — pe altă dată pe un timp — relativ — depărtat. Cât am stat în Iași am vizitat tote școlele, bisericile, atelierile, uzinile, tramvaiurile, electricitatea, spitalele, clinica, cazarmile, pepin·ra de la Vișanu, Mănăstirile din oraș și din județ, viile principale, morile cu foc, teracotele, seminarul, bibliotecele și tote magaziile principale, ba încă și Ripa galbănă. Am vizitat autoritățile, și tote cunoștințele mele vechi și noue.

[1]) *Redau scrisoarea cu toate asperitățile ortografice, inerente acelei vremi.*

Doctorii m'au oprit de la ori-ce lucrări literare şi ştienţifice..... chiar acum când eram rugat se jalonez doue subiecte: Anume: Viaţa Socoleĭ — pentru jubileul dela 1904 şi viaţa luĭ Stefan cel Mare pentru Monumentul dela Războenĭ spre a se împărţi gratuit — vizitatorilor. — În plus — cercetărĭ despre familia: Ochinca (1780—1840); familia Pometca (1785—1850); familia Vartic şi altele.

De orece doctoriĭ m'au oprit de a lucra — nu ştiu ce voĭ mai face pe viitor. Iată dară Iubite, că eu care eram duşman oamenilor leneşĭ — de acum înainte, eu am să fiu leneş impărătesc şi impăratul leneşilor fără voia me. Mă dore în suflet când mă ved că nu maĭ pot lucra la dezgropatul trecutuluĭ nostru românesc!!.....

Vĕ mulţemesc Iubite pentru cercetările ce'mĭ faceţĭ prin scrisorile din urmă şi pentru Sinţimentele ce'mĭ păstraţĭ.

Cuget — că de voĭ pute să vin la Succva să mă închin la sf. m. m. Ioan şi cu acéstă ocazie să vizitez oraşul.

Vĕ rog — arătaţĭ salutările mele Pre Cuviosuluĭ Părinte Arhimandrit Emanoil Ciuntuleac, păr. Sidorovicĭ, Păr. Marian [2]) *şi altora care póte că mĕ ştiu.*

Vĕ îmbrăţişez cu dragoste sfintă şi vĕ urez să fiţĭ sănătos şi pururea norocit

† Narcis Creţulescu

Cu orĭ ce ocazie sigură am să dau Basarabia orĭ o voĭ aduce eu.

„Mă doare în suflet când mă văd că nu mai pot lucra la desgropatul trecutului nostru românesc!!“

Acest strigăt amintitor de Michel Angelo Buonarroti, care s'a istovit muncind — şi totuşi cătră sfârşitul vieţii, se căina amar că timpul i-a fugit fără să-şi poată desăvârşi opera, stârni interesul meu cu atât mai mult cu cât Romstorfer, care a condus săpăturile la cetatea Sucevii, îl numeşte pe N. Creţulescu cel mai bun cunoscător al istoriei vechilor biserici şi mănăstiri din Moldova. [3])

---

[2]) Folcloristul Simeon Florea Marian.

[3]) Jahrbuch des Bukowiner Landesmuseums, 7. Jahrgang Czernowitz 1899 p. 30.

Urmărind literatura privitoare la trecutul Bucovinei dădui de următoarea notiță a regretatului cercetător Dimitrie Dan:

„În mănăstirea Neamțu, trăiește în retragere archiereul Narcis Crețulescu, carele, — după cum m'a informat printr'o scrisoare ce mi-a adresat în 30 Decemvrie 1893 în chestii științifice — scrie cu multă trudă o „Istorie a tuturor mănăstirilor făcute de Români din toate timpurile și locurile" în 14 tomuri, în cari materia se aranjează după alfabet. Finalizarea acestei interesante lucrări o așteaptă toți cari se interesează de istoria Românilor, strâns legată cu cea a mănăstirilor." [4])

Vă să zică: opera de selecționare a datelor adunate pentru istoria tuturor mănăstirilor românești era începută acu la 1893, dar în toamna an 1901 autorul e silit să lapede condeiul. Și-a terminat el uriașa operă? Și unde s'a fi aflând moștenirea sa literară? L-am rugat atunci pe P. C. Sa Arhimandritul Ștefanelli (Suceava) să binevoiască a scrie strareţului Mănăstirii Neamțu. Dar cele două scrisori ale P. C. Sale rămaseră fără răspuns...

În Mai 1929 fui invitat la o excursie cu un grup de elevi dela liceul „Ștefan cel Mare" (Suceava) la Putna și Suceviţa, cu care ocazie am vizitat și bisericile din Solca, Rădăuți și Siret. Ţin să aduc și pe această cale, cele mai distinse mulțumiri P. C. Lor Arhimandriții Volcinschi (Putna) și Ortizie Popescu (Suceviţa) pentru creștineasca și românească ospilitalitate de care ne-au bucurat.

Îndemnați de cele văzute (Putna și Suceviţa au comori de muzee unice), hotărîrăm să vizităm și Baia, Neamțu, Văratecul, Agapia și Probota. Eram de data aceasta un grup apreciabil de prefesori și elevi ai liceului „Ștefan cel Mare" (Suceava). Și acest drum — o revelație!

Pe mine mă înfrigura însă mai cu seamă Neamțu! Abia așteptam să văd răspunsul la întrebarea: Ce-i cu opera Crețulescului? Părinții monahi pe cari i-am întrebat nu mi-au putut da nici o relație; mă trimiteau la părintele bibliotecar. De la acesta am aflat că cea mai mare parte din moștenirea răposatului Crețulescu i-a revenit colonelului Badenschi din Roman. Acesta a și luat în posesiune toate manuscriptele afară de două, privitoare la viața

[4]) O escursiune la câteva mănăstiri din Moldova: *Din scrierile lui Dimitrie Dan*, Cernăuți 1902 pag. 17.

sfinţilor şi aflătoare în biblioteca mănăstirii Neamţ, cari până azi au rămas nestudiate.

Colonelul Badenschi, şi după moartea lui, copiii săi, au oferit apoi volumele manuscrise mănăstirii cu preţul de 20.000 lei, sumă pe care conventul mănăstirii nu fu în stare s'o plătească. Afla-se-va cineva care să pună la dispoziţie suma amintită pentru salvarea manuscrisului?

Terminasem rândurile acestea, când colegul Ştefan Pavelescu, interesându-se de scrierea mea, îmi atrase atenţia asupra cărţii Contimporanii de Vasile Savel, unde se vorbeşte în mod elogios despre activitatea lui Narcis Creţulescu.[5]) Cu bucurie constatai atunci că şi V. Savel pomeneşte despre existenţa celor peste zece volume mari în manuscris, sub titlul Istorie a religiunii creştine dela întemeerea Principatelor Româneşti din care s'au tipărit foarte rar fragmente, cele mai multe în „Arhiva“ dela Iaşi. Aflăm apoi că ultimele zile ale lui N. Creţulescu fură pline de amărăciuni. Iată ce ştie Vasile Savel: „În visurile lui, pe când cerceta vechi cărţi din care scotea învăţătura nouă, l-a surprins acum câţi-va ani în mod brusc un ordin prin care i se aducea la cunoştinţă că e scos din slujba de stareţ al Mănăstirii Neamţ, iar nu mult după aceasta viaţa i se făcuse aşa de grea, în mănăstirea pe care a iubit-o şi de care se simţia legat sufleteşte, încât aproape orb, ca un alt sfânt, el şi-a luat toiagul pribegiei şi a plecat.

Cât a suferit în ultimii ani, aceasta nu o ştiu decât puţini numai; câtă durere a adunat Narcis Creţulescu în sufletul lui larg, aceasta e o taină pe care a dus o cu el în mormânt; cât a iubit el mănăstirea din care a fost isgonit, aceasta se vede din ultimul lui act, dăruindu-i biblioteca şi din ultima dorinţă de a fi îngropat în vechea mănăstire dela Neamţ, unde toaca răsună şi azi ca odinioară, unde în miez de noapte clopotele se tânguesc şi cântă cântecul morţilor.“

Dr. Rudolf Gassauer

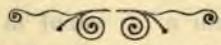

[5]) Vasile Savel, Contimporanii. Schiţe şi portrete literare vol. I Arad 1920.

Drumuri cirebire

Carnet istro-român[1])

24 August 1927: Bârdo

— O aţe de paucine mn'-a cazut ăntre cafè şi n-am vrut surbi cafelu (= Mi-a căzut un fir de păingăn în cafea şi n'am vrut să beau cafeaua) — ni se cainä Cârţulicĭ, gata echipat de drum, fiindcă astăzi stăm să pornim la Bârdo. Întâia noastră grijă va fi deci să-l împăcăm pe bietul păgubit de cafea. — Cavte che nu-ţ saca zi paucina ăntru cafè cade (= Ia seama să nu-ţi cadă în fiecare zi paianjănul în cafea)! — îi dă de grijă Signora Rotta.

Apoi când ne mai încurcăm cu brentariţele noastre, prezentându-le fotografiile de deunăzi: (şi toate, unanim, îşi dau cu părerea despre oacheşa Antonia Ţveţichĭ lu Blajinţi că „bire-a ramas ia" [= bine-a ieşit dânsa]), tot Cârciu ne va zori: — Se vrurno noi mere-n Bârdo, morein mere se nu fie amănat (= dacă vrem să mergem la B. trebue să mergem ca să nu fie târziu). —

La drum deci! Dăm năvală deadreptul la vale peste ogoarele de porumb şi de vii, peste bolovănăria Arsei secate. Prindem a urca, şi iată-ne la Bacòta, întâiul cmet (= gospodar) din acest drum. O casă de muşte şi muieri; şi numai muieri, într'o învălmăşeală de patru generaţii, dela străbunică până la strănepoată. Străbunica are stuchit la furcă şi n'ar mai conteni de sporovăit: — Cesta an ăi poredăn, şuşăn iaco şuşăn. Ren poghini de fome. E ceasta lor l'ube? Pote-m reţ da pinezi .. (= Anul ista-i rău, secetos, foarte s. Om peri de foame. Dar asta vi-i nevasta? Poate mi-ţi da nişte parale...) —

— E iuve-s omiri? Lucru e şolo voi şedeţ? (= Dar unde-s bărbaţii? Lucră şi numai voi şedeţi?) — te faci a opri potopul de vorbărie.

— Nu şedu, nu! Mergu din lemne, cuhescu, lăra torcu, facu bicĭvele... (= Nu şed, nu! Se duc după lemne, fierb, torc lâna, fac colţuni..)—

— Ce-aţ surbit cafelu, Tonca?(= D-ta ai băut cafeaua, Toncă?)— se răspunde Cârţulicĭ, — întrebare care nu cuprinde nici un dram de zeflemea (cum ar fi cazul la noi, într'o similară situaţie, fiindcă de fapt dejunul acestor oameni e cafeaua neagră, consumată în gamele întregi).

[1]) Continuarea paginilor din „Făt-frumos" 1930, 63—69.

Şi după ce-a încondeiat-o cu o admirabil de actoricească rotire din sprincene, acelaş Cârţulicĭ ne va şopti: — Ia-i fare din cale; zalica munite (=Îi oleacă smintită). — Şi-i minunat şi unic acest Cârţulicĭ; e într'însul un instinct de căpău (pentru explorări filologice) ca într'un bun câne de vânat: fără nici un dresaj, ştie dinainte ce vreai şi ce-ţi trebuie. Încât, cu nasul în notele aşternute din goana creioanelor noastre, ştiricind că înregistrezi caracterizarea de adineori a băbuştei, dictează ca un lucru de sine înţeles: — E cea tirare, cmetiţa, ăi ăn ate păre (= Iar cea tânără, gospodina, îi în altă pită) — locuţie pe care tot Cârciu ţi-o traduce repede, fără să-l întrebi, cu „ăi nosiche, ali pl'ire" (= îi însărcinată, îngreunată). Căci Cârciu vede şi pentru noi...

Bolovani şi corciuri de jneapăn ne încurcă urcuşul. Cârciu culege „un pumăn de smricve" (= un pumn de ialovăţ) şi zice: — Cesta-i za cuhei rachie (= Acesta-i [bun] de fiert rachiu). —

Ne ridicăm frumos deasupra văii Şi tot ce-i sălaş şi loc omenesc văzut de noi acum, e viaţă cirebiră. Susn'eviţa cea îndesată grămăgioară pe şoseaua din dreapta, Letaiul cel larg răsfirat în faţă şi la picioarele noastre, două-trei vituţe risipite între tufani şi piatră goală, hăuliri şi fărâme de monotone şi hăucăite „cântece" cari vin dela minusculii păstori de vite, şi ogoarele — atâtea câte sânt — vârstând căldarea văii cu cergi moldoveneşti monohrom şi armonic boite. Pe podul Letaiului uruie un car cu patru boi, — „che traje lemne" (=fiindcă duce lemne) — se gândeşte Cârciu în gura mare; iar cei patru boi îs nu pentru drumul practicabil chiar şi pentru automobile, ne lămureşte neîntrebat, tot gureşul Cârciu —, ci pentru corhanele de unde au fost scoase aceste „lemne" (craci întregi şi vreascuri), şi uneori „drumul" e chiar albia secată a cutărui „părău", ori chiar a Bol'unsiţei, încât pricepem acum de ce în cutare poveste din mănunchiul lui Puşcariu (Studii istroromâne I 53/8) dăm de comparaţia: „ca şi re sto caroţe mere pre potoc ănzdolu" (=[un zgomot] de parcă o sută de căruţe ar trece pe râu, pe matca râului, la vale).

Colo, în vârf de deal, Sveti Iuri (=Sf. Gheorghe), biserica Letaiului. — Sus ăi şi ţimiteru za zecopei omiri morţ (= Sus îi şi cimitirul de îngropat oamenii morţi) — ne orientează Cârciu, în stilul lui comentatoric, care-l coboară până la impropriu şi prolix: „ţimiteru za zecopei"; „za zecopei omiri morţ", — unde, dimpotrivă, cirebira autentică e atât de brahilogă. Un fulger cli-

peşte în ţărna ogorului din fund. E sapa gospodarului care-şi „sape cumpiru“ (= sapă cartofii). — Ren vede din visoco mai mund (= De sus o să vedem mai mult) — e apoi îndemnul de a ne aşterne drumului, mai bine zis, de a ne trânti la pământ alunecând pe toate chipurile de petroaie şi de bolohani.

Al doilea popas la cmetu (=gospodarul) care, cine ştie pentru ce italienească stricată, se porecleşte Banasèra (=„Bună-seara“).

— Bure sere! — îi râdem noi, ziua mare, în nas.

Râde şi dânsul, că ce-are să facă! Oamenii aceştia îs doar deprinşi cu glumele şi vizitele exploratoriceşti, şi cu voie bună îşi arată marfa. O zărne (= morişcă) întocmai ca cea din Sucodru, deunăzi, ne aţinteşte mai întâi luarea aminte. Vrednic de muzeul nostru îl socotim apoi un exemplar de buchiagu ali buchiăgu, un polobocel de lemn, de cam 10 litri capacitate, cu fundurile ovale; în buchiag îşi ia Cirebirul băuturica, la lucrul câmpului.

— Ne va rabi (= Ne-a trebui)! — clipeşte Cârciu şiret din ochiu, înhăţându-l de toarta lui de sfoară în spate. Dar gazda sare aşa de avan că nu-l dă, de parcă chiar de pe acum ar fi plin de vin. Şi ne târnosim noi cam multişor, până să izbutim a-l scoate în preţ de 10 lire (= 90 lei valahi).

Dar întreaga casa aceasta e tot un muzeu etnografic! Cosa (=coasa) e mult mai scurtă ca la noi şi cu mănunchiuri pentru ambele mâni, deci şi coporâia are la capăt un mâner. Neastâmpăratul Cârţulicĭ ne şi demonstrează măsura: din pământ, coasa trebue să ajungă „părla ţiţe“ (= până la ţiţe), ceea ce la bunducul mentor C., (întru marea veselie a spectatorilor) nu se potriveşte întocmai, fiindcă lui, coasa-i vine până la bărbie. Tobolăţu (=tiocul) „za brusi cosa cu gresa“ (= de ascuţit coasa cu cutea, gresia) e cel puţin de 2 ori mai mare decât tiocul moldovenesc. Cu cropila, un beţigaş cu pămătuf de „robe“ = (cârpă), „se nemaje cosa (=se jilăveşte, se udă coasa). Moldovanul n'are cropilă, ci-şi moaie cutea în apa din tioc. Ţipu (=îmblăciul) e ca şi al nostru. Dârjeana e ţipu, hadaragul e ţipiţa, încât urmează să-l rectificăm pe I. Popovici (Dialectele române din Istria II 161), unde, invers, ţipu ar fi hadaragul şi ţipiţa = dârjala (!?). Sapa [1]) „za cumpiru sapa“ (=s. de săpat cartofii) — şi

[1]) Vezi-o în Leca Morariu, Lu fraţi noştri 31 şi 50.

iar c u m p i r u, la singular, colectiv — e în colţuri, în chip de trapez, cu vârful ascuţit. Lopăţica vetrei e p a l è t a „za la foc“ (=lopăţica de luat foc). Toporul nostru e s e c ù r a „za calei lemne“ (= de crăpat l.). „Za tal'a lemne“ (=pentru tăiat craci [verzi]) mai slujeşte şi c o s i r a, o secure curbă, mai ca secerea, cu leafa groasă şi voinică, de poţi sbura dintr'o singură tăitură mlăzile şi cracii tufanilor. Şi multe şi cornute (ca cosira) am mai vedea noi aici, dacă omul casei, cunoscându-ne negustori aşa iresistibili, nu ne-ar da zor...

În astlaltă cameră, locuinţa şi bârloguţul întregii familii. Bonzăie într'însa muscăretul ca într'o chilie monahală dela sfânta monăstire Săcu a Moldovei. . . .

Şi înviorаţi de atâtea noutăţi văzute în două-trei clipite, luăm dealul pieptiş. Abaterea din cărare ni-i pe dată răsplătită: O „rabule“, o căpcană de prins paseri!

— Ràbula za caţa pul'u, dârstu [2]) (= Capcana de prins paseri) — şi iar singularul colectiv: pul'u, aşa ca pretutindene în plasticul g r a i u v i u; ca'n povestea lui Frane Stroligo dela Weigand „Romania“ 1892, 255: „Dela San Croţe, P i e m o n t e z u scapat-av chia, ali noi dupa P i e m o n t e z u ăn Mailand“. Iar r a b u l a asta e o bătează de cea mai primitivă categorie: o lespede înţinată în două-trei z b i ţ e (=beţigaşe). Şi Cârciu-i iară în apele lui, şi iar îi vine apa la moară: — Mere de jos cere munca, pac caţe la zbiţe; pac hite crugu (ali: ărpa) pre sire (= Întră de jos, ca să caute mâncare şi se anină de spiţe; şi prăvăleşte lespedea peste sine). — Nada căpcănească e sămânţa de jneapăn: brin'e (cu sămânţa n e g r a = neagră) şi s m r i c v a (cu sămânţa roişe = roşie) Vânatul acesta se practică bine înţeles iarna, când bobiţele de b r i n'e şi de s m r i c v e nu sânt la îndemâna orcărui p u l': — Ăn iarna, când ăi race, pac se mere ăn bârgotu (ali: ârpe gole), pac se caţe (= Iarna, când îi rece, dacă întră [paserea] în vătruţa de piatră, se prinde).—

Cârciu visează de iarnă, iar noi ne topim de căldură. Dogoreala a potopit întreg cuprinsul. O închircitură de smochin îşi întinde în drum degetele de frunză multilobată, ca o mână de cerşitor. Zidărie ca de cetate răsare în faţă-ne. Cu nădejdea umbririi ne tragem câne-câneşte într'acolo.

---

[2]) N'am apucat a scorni ce fel de pasere anume e acel d â r s t u.

E cătunul Cârnelichi, în care cinci cmeţ (= gospodari) Cârnelţ şi-au îngrămădit casele una într'alta, mai mult a târg decât a atenenţă de satul Bârdo. Şi aice, alături de casa bătrânească, cu scara dărăpănată şi cu pitorescul ogeag ca un turnuleţ de pândă, ori chiar ca o mică culă, — mai trainica, dar mai simpla casă „americană" (clădită din dolari agonisiţi în America), cu uşorii şi cercevelele tari, cu obloanele ferestrelor ţanţoşe şi proaspăt boite. Ba din pustietatea zidurilor goale ne ocheşte chiar şi o muşcată înflorită ca pentru 1 Mai sovietic. Dar paragina totuşi domină. Două-trei muieri sperioase — crezându-ne poate oameni ai stăpânirii, cari vin să împlinească dările — nişte biete zdrenţe ambulante. Una mai curăţel îmbrăcată, cu copilaşul în braţe e totuşi gata să înfrunte, alături de Cârţulicĭ fotografiatul; curaj care pe noi ne costă numai „o liriţe"(= o lirişoară deci). Ploduţul din braţele ei nu se desminte, şi chiar în 2 fotografii dearândul încremeneşte cu gestul internaţional al tuturor copiilor din lume: pumnul confundat cu o prună pe care ai vrea s'o bagi dintrodată'n gură.

Lespezi mari pardosesc curtea dintre aceste îngrămădiri de ziduri. Şi ca să treci acum înspre adevăratul Bârdo, străbaţi o strâmtoare de ziduri de parcă ai fi în cutare cartier napolitan. Iar vechiul meşteşug de zidire îţi mai angajează odată obiectivul ochiului şi al aparatului fotografic, oferindu-ţi un enorm perete (cu o ferestruie sus în dreapta, şi alta jos în stânga) ridicat peste o boltă, a cărei alcătuire reclamă un mai rar meşteşug arhitectonic. Incăperea acelei boltituri pare a sluji drept şopron pentru acareturile gospodăreşti: căruţă, grapă etc. Un „gard" de lespezi mari încheie aşezarea Cârnelţilor, cari se mai văd a avea „ciude fir" (= mult fân) în cope (= stoguri) bine clădite.

Coborîm. Atingem cunfinu de Valdarsa (= hotarul Susn'ieviţei), însemnat, aice cu un mare pilastru în patru muchi. E şi un vrtac, o vrul'ĕ (= un izvor) aice (Cârnelţi i-ar zice poate funture = fântână), care însă numai pe Cârţulicĭ îl poate ispiti la apă.

Şi iară prindem a urca. Un drum umbrit de stejar dar cu pământul piatră. Două case din semi-cirebirul Gromnic se văd departe, la dreapta. Ţipenie de viaţă nu se mai simte sub toropeala soarelui. Ba, totuşi în capul cărării răsare un mladichĭ (= flăcău) purtând de-a umărul un sfârdelu (= sfredel) uriaş. „Ie mere la Scabichĭ, naspored cu Zarncovia, iuve-i Ive Clan'aţ e

iuve se gane vlaşchi"(= El se duce la Sc., alături cu Z., unde-i I. C. şi unde se vorbeşte cirebireşte) — şi noi tresărim de bucurie c'o să-l vedem pe Ive Clan'aţ, prietenul nostru din vremuri depărtate (1910)! Iar Cârţulicĭ ştiindu-l pe acest mladichĭ posesor, şi pe noi doritori de volariţele(= fluer îngemănat), îi mai dă de grijă: — Ma, chio, nu face odmen'e (= Dar, bre, să nu cumva faci sminteală) — adecă: Să aduci negreşit volariţele.

Răbufniri surde bubuie în fund, departe. Sânt tunurile armatei italiene care îşi face manevrele aice, în înstrăinata, semicroata Istrie. Nădăjduim că şi le face cu temeinicie şi cealaltă armată a Italiei!...

Alt ostrov de case izolate. Sântem la Miheli, conacul duor cmetii (= gospodării). În curtea pardosită cu mari lespezi (cari aice sânt oriunde la îndemână) un car cu boi. Dacă loitrele i-ar fi de lemn mai puţin natural, deci mai puţin curbe, dacă roţile ar fi ocolite de leuci şi dacă vârtejurile osiilor nu s'ar prelungi încă pe atâta peste draghină, atunci carul acesta cu bouleni bălani ar putea fi chiar car al lui N. Grigorescu. Oamenii parcă nici nu ne-ar fi văzut Femeia, sub ochii soţului, se mocoşeşte pe lângă polobocul cu apă din car, şi-i trage un „drac a tire!" (=dracul să te ieie). Numai fetiţa, surprinsă de vederea noastră, încremeneşte cu biciuşca în mâni, într'o rar de firească mişcare. Poartă rochiţă în picăţele şi şorţurel curat, deşi astăzi îi numai o simplă Miercure. E parcă un fel de bunăstare aice şi desigur multă bunăstare a graiului cirebir care, într'un colţ ferit de lume ca acesta, răsună acum sigur şi voios Iar Pepa Mihel L'ubicichĭ (de 34 ani vârstă), gospodina casei Nr. 96, deşi, dragă Doamne, se miră că: „N-areţ ato ce lucra nego mire litratei" (=Naveţi ce alta lucra, decât să mă fotografiaţi pe mine) — apucă o dolofană de fetiţă în braţe (care se vede a fi încălţată chiar în pantofiori) şi-i foarte iute gata să ne ofere un litrat din Bârdo. Ba luându-şi-l aghiotant pe de lături încă şi-un feciorici (= băieţaş), râde: — Şa, litrateiţ acmo şi Briani, ne şolo Susn'evţi! (= Aşa, fotografiaţi acuma şi Bârdouani, un numai Susneviţeni!). — Fapt care-ţi evocă cuvintele lui Maiorescu (Itinerar în Istria 1874, 52): „mis'a părut în Berdo şi tipul oamenilor şi portul lor mai curat; peste tot rasa oamenilor mai vânoasă."

Când să pleci, surpriza că omul casei îţi ştie feliuşagul, nu ţi-i mică: — Domnu cu voi (= D-zeu c. v.)! —

— Şi cu voi, gospodine profesoru (= Ş. c. v. d-le profesor)! — e răspunsul lui.

Şi bineştiind acum că „nu-i vechi at cmet păr ăn Bârdo (=nu mai este alt gospodar până'n B)" — ne aşternem vârtos drumului. Trecem, dragă Doamne, şi prin umbră de verdeaţă. De dragul veşnic-însetatului Cârciu mai dăm de duşcă o paşerete (= apă limonată) din merindele noastre. Un braconier dispare ca fulgerul după stânci, la vederea noastră. Cârciu cu concepţiile sale cinegetice înclină vădit în favoarea omului care pradă vânatul. Înzădar stăm să-l convingem că şi sălbătăciunea se cere cultivată ocrotită, cruţată.

— Sachi more jivi (= Orcine trebue să trăiască)! — e refrenul lui.

— Şi l'epuru (=Şi iepurele)! — îl tronfezi.

— L'epuru-n fl'are şi celiţa-n ml'are (= I. în fiere [capcană] şi albina'n miere)! — e riposta lui sentenţioasă.

Grădini şi case! Ne rumpem spre dreapta, la vale. Prin, hai să zicem, livezi de pruni şi de perji, şi alături de două-trei căsoaie de piatră crudă, ne grăbim să ajungem la veteranul Mate (= Matei) Peras, care prin faima lui de macrobiot (fiind de 91 ani) şi prin autoritatea lui, constituie una din minunile locului; îl pomeneşte şi Emil Riegler Cotim pe la colţul casei Nr. 4 (casa lui M. Peras) şi ne pomenim — în faţa feldmarşalului Radetzky! E chiar Mate Peras! Cu faţa lui de leu, cu bafele (= favoriţii) mai ceva ca Franz Ioseph, cu ochii de vultur, îmbătrâniţi dar ageri, cu pumnii osoşi şi grei ca nişte buzdugane. Odată ne aţinteşte, de încremenim locului. Aice nici gluma lui Cârţulicĭ nu mai trece! Şi cu domolul şi'n taină prinde Cârciu a-i povesti ce fel de vânători de şchioriţe (= poveşti) sântem noi. Atunci ochii de oţel se cufundă'n adânci depărtări şi, fără să se sinchisească de musafiri, M. Peras începe a înşira povestea lui Sveti Micola (= Sf. Nicolai), în care acest Micola îşi ispăşeşte grele păcate, fiindcă „şi svetotèlo (ali: oştia) su piciore av hitit" (= şi precestania a călcat-o în picioare). La şapte ani de crudă spăsenie, la şapte ani de veşnică îngenunchiere, „pul'iţu ab" (=un porumbel alb) îl izbăveşte: „Scol-te, Sveti Micùla!" (= Ridică-te, Sfinte N.) — „ E cum me voi io scula când mn'-e piciorele gn'ile şi mărle păr la umer?" (= Dar cum să mă scol, dacă picioarele şi braţele, până la umăr, mi-s putrezite?)... Iar Radetzki-ul nostru a dispărut în neant şi'n faţă-ne stă numai un nemernic moşneag, care şi de emoţie, dar

mai ales de vădită automisericordie, plânge şi se miorcăie, încât abia acuma, bagi de seamă că Matichĭ (= Mateiaş) Peras, care dă să se ridice cu ajutorul cârjei, e totuşi numai un atât de biet moşneag.

În pervazul uşii se înfiinţează deodată o momâie de om care te cufundă şi mai adânc în senzaţia de deprimare ce ţi-a dat-o miorcăiala lui M Peras: Un băieţandru orb, cu ochii închişi, cu capul plecat în pământ, şi totuşi zimbind straniul zîmbet al orbilor. Şi te întrebi: cine mai poate şti ce semnificaţie o fi având la acest fel de nenorociţi, zimbetul.. Capul excesiv de bombat în creştet îi stigmatizează şi mai accentuat degenerarea. Coboară treptele cu acea bizară siguranţă a orbilor din născare şi eşti mulţumit, izbăvit, c'o apucă hai-hui înspre grădină, nu înspre noi. Numai un schimb de priviri mute înregistrează pentru noi acest lugubru intermezzo.

Şi iarăşi purcedem la ale noastre, şi iarăşi îi cerem lui M. Peras poveşti, conţonete, cum le zice dânsul. Ba Cârciu va preciza rezolut că dorim „canţonete de omir vii, de cral'u, de mlădichi, de prevtu şi decla, ne de sveţ.“.. (= poveşti despre oameni vii, d. crai, d. voinici, d preut şi bucătăreasă, nu despre sfinţi...). Şi fedmarşalul îi iar gata reapărut, fixându-l pe îndrăzneţul Cârciu cu împunsături de baionete. Ne punem repede de-a curmezişul, lămurind că dorim canţonete „za lu cel'i tirari“ (= pentru tineret). Şi atunci — clipă fericită — moşul Peras va hotărî sentenţios şi oarecum în pofida lui Cârciu:

— Cel'i tirari-s ohol' (= Cei tineri îs fudui
Şi pre slame zacu gol'! — Dar dorm goi, pe paie!).

Sânt cele dintâi versuri cirebire pe cari le întimpinăm. Ele vin, în formă de zicală versificată, ca şi aiurea, căci foclorul şi formal trebue să fie pretutindeni cam la fel. Până să ţi-l prinzi în carnet acest odor de proverb cirebir, flatatul, îmbunatul feldmarşal îţi debitează pentru cel de-al doilea vers şi-o variantă: „Ma dormu pre slame gol'“.

Pacea restabilită fiind, feldmarşalul e concediat, iar noi mai domoliţi, ne resemnăm şi cu o canţonetă de acelaş tipic, de aceeaşi sclifoseală. Şi totuşi, nici nu ştii „dende scoce l'epuru“ (= de unde sare iepurele). Iar legenda De sveti Toni (ali: Antonichĭ) = Despre Sf. Antonie (sau: Antonel), în care Maia lu Domnu (= Maica Domnului) îşi caută Ditichiu (= Pruncuşorul) răpit

de jidov (=jidovi), alergând din om în om şi întrebând de pruncul ei, întâi la Sf. Anton, apoi la doi copacichi (= săpători), la „doi iuve zn'it-a“ (= doi cari secerau, deci: secerători), la doi coşcichi (= cositori), la doi mlaticichi (= îmblătitori), şi la doi pastirichi (= păstori), — se avântă deodată, şi iarăşi, până la forma versificată (ca pretutindene, în folclorul orcărui alt neam), debitându-ne în stereotipia dialogului, monodic şi fermecător de simplu repetat, întâi versuri croate iar apoi chiar versuri cirebire, în următorul chip:

— Bog dai sriciu, copacichi!	(= Noroc să dea D-zeu, săpători!
— Bog, bog, Maia lu Domnu,	Noroc, noroc, Maică a Domnului
— Vezut-aţ pre ancea vrur trece?	Văzutu-l-aţi pe cineva trecând pe aice?
— Vezut-an, vezut!	Văzut-am, văzut.
— E ce-a purtat?	Şi ce ducea el?
— Un ditichĭ	Un pruncuţ
Michicichĭ.	Mititeluţ).
Na bo drenţa, naramenţa	
Od neha-ie, do suza ie	
Lanceali, su ga lanceali,	Versuri croate.
Şibali, su ga şibali	
S trnovom crunom crunili...	
Se reţ voi, mamo, târli	(= Dacă, mamă,-i alerga
Al reţ pote doteci. —	Poate că ţi-l vei afla. —
Potârlit-a potârlit,	Alergat-a alergat
Dotecit-a dotecit.	Şi aflatu-l-a, aflat).

Când dintre stihurile streine, moşul Peras aterizează în cele câteva româneşti, atunci tot dânsul va ţinea să te asigure că'n croată povestea curge mult mai uşor: „Ca şi aţa dupa ac“ (=.... mai e nevoie de traducere?)

— Nostre limbe-i ştrunceite (=Limba noastră-i stricată)—va continua dânsul să-şi ponegrească graiul părintesc. — Tot diferenţe-i ca şi nopta cu zia Cea nu-i miche musche! (= Deosebirea-i ca noaptea de zi. Asta nu-i glumă, nu-i lucru mic!) — continuă ponegritorul, servindu-ţi, chiar el şi chiar acum, o atât de plastică cirebiră, ca această greu traductibilă locuţie: Cea nu-miche musche = Un lucru ca acesta nu-i muscă mică, nu-i, ia acolo, o nimică de gâzuţă, ci-i cogemite bărzăun!....

În dricul unor atât de savuroase filologiceşti îndeletniciri, nici nu ştim când şi cum ne pomenim cu ceilalţi căsaşi roată în jurul nostru. Un băieţandru, frate leit-poleit al orbului, dar cu ochi plini de mirare; nora lui M. Peras apoi (cu un vălătuc de zdravă-

nă fetiţă în braţe); e văduvă şi... trăieşte acuma cu fiul răposatului ei soţ!!! (cum aflăm în urmă dela Cârciu); şi'n fine soţul propriei sale mame, adecă propriei sale naştere....

Au ştiricit că suntem înarmaţi cu „machine“ de fotografiat şi milogeala „faceţ-ăne litratu“ (= faceţi-ne o fotografie) începe.

— Rem face, când ne va Barba-Mate o verne storie spure (= Vom face dacă Nenea Matei ne-a spune o poveste adevărată)! — ne agăţăm noi de codiţa unei condiţii, făcând mărazuri, ca şi când nouă nu ne-ar fi a fotografia ..

Sub stăruinţele unui întreg sextet acum de a ne da o poveste ca oamenii, bisericositatea lui Peras se moaie şi ne înfruptăm cu anecdota Târcea [4]), în care, de dragul jocului, o fată îşi păgubeşte desagii. Dar cum a terminat-o, povestaşul iar porneşte a se răstigni în cruci şi mătane, borborosind rugăciuni croate. Desperează până şi stăruinţa lui Cârţulicĭ, resemnându-se: — Cesta om nu-i za pre lume (= Omul ista nu-i de lumea pământească)!—

Din M. Peras nu mai putem scoate azi decât două-trei ştiri despre el însuşi: — Am fost pre lume şi-n voische: ăn Italie şi Ungarie; la Mantua, Solferino, Milano, Venezia (= Am fost pe lume şi'n războiu: în I. şi U.; la...) — Ba încă şi acuma moşul Peras mai rupe-taie un pic de ungurească.

Ne facem deci datoria de a-i fotografia pe toţi „ăn cup“ (= grămadă) şi pe M Peras în special şi ne vedem de drum, fiindcă „Bârdo-i selişte mare şi restârşite“ (= B. îi sat mare şi răsfirat), numărând 103 case şi fiind cel mai mare sat ucĭcăresc al nostru.

(Urmează)

Leca Morariu

Recenzii

G. Ibrăileanu, Studii literare 1930

De câte ori am scris despre cărţile d. Ibrăileanu, n'am urmărit să explicăm critica d-sale: ar fi fost o pretenţie absurdă din parte-ne şi, pentru noi înşi-ne, o grea piatră de încercare. Am căutat totdeauna să atragem asupră-le, cu gândul cel mai bun, atenţia publicului cult, căruia, în vălmăşagul zilei şi desmăţarea

[4]) Vezi-o în cit. Lu fraţi noştri 71-72.

reclamei literare, îi pot scăpa adevăratele comori de gândire şi subtilitate, tezaure cari n'au „strălucire“ aparentă, ci numai calităţile realităţii grave şi profunde, înalt-preţioase şi trainice.

Toate însuşirile cari dau d. Ibrăileanu întâietate în critica noastră actuală, sunt prezente şi în aceste, aşa de simplu intitulate, „Studii literare“. Este în tot scrisul d-sale, în acest volum în special, o superioară distincţie, necăutată şi infinit simpatică. D. Ibrăileanu este singurul nostru critic literar serios: are o conştiinţă neobişnuită a răspunderii pentru cuvântul scris. Simţi la fiecare rând că vorba aleasă este cântărită îndelung, că nu efectul se urmăreşte prin ea, ci adevărul.

Şi totuş, d. Ibrăileanu nu este niciodată dogmatic; constaţi însă, cu subtilă plăcere, că d-sa crede într'o sumă de realităţi conceptuale, încât critica sa nu-i un facil impresionism, inconsistent şi copilăresc.

Să vorbim despre minunatul, fără păreche la noi, studiu „Creaţie şi analiză“? Dar ce s'ar putea „rezuma“ din el? Trebue cetit şi recetit. E o comoară de gânduri, de erudiţie, de apropieri şi sinteze, de caracterizări definitive a numeroase opere şi autori. S'a remarcat că paginile despre Proust sunt între cele ce s'au scris mai profund original despre acest „miner“ al sufletului omenesc. Dar cele spuse despre Turghenev? Interesează totdeauna afirmaţiile şi paradoxele d. Zarifopol, dar socotim că între părerea d-sale despre marele poet al sufletului feminim şi cea a d. Ibrăileanu posibilitate de şovăire nu există: d. Ibrăileanu are deplin dreptate; în schimb, spusele d. Zarifopol, în această privinţă, rămân să fie cândva demonstrate de autorul lor, dacă paradoxele se se pot demonstra.

Fără să pară vreodată, d. Ibrăileanu e un psicholog minunat, precum e şi un emerit estetician. Argumentările sale, întemeiate pe dialectică subtilă şi tăioasă, produc cetitorului plăcerea rară pe care ţi-o dă nu grămădirea faptelor, ci valorificarea lor, subsumarea lor unor principii generale, fără nici o silinţă deosebită din partea gânditorului, în chipul cel mai firesc, deşi poate cel mai neprevăzut.

E o măestrie proprie d. Ibrăileanu aceea cu care a izbutit să prindă şi să redea aşa de minunat semnificaţia numelor proprii în opera lui Caragiale. Avem aici o îmbinare, subtil realizată de un veritabil gânditor, între estetică şi sociologie, cu rădăcini şi în

alte domenii de cunoştinţă omenească şi totul folosit la explicarea operei de superioară inteligenţă şi putere creatoare a lui Caragiale.

Dar d. Ibrăileanu e uneori duios, (îl rog să nu se supere de acest cuvânt!), pentru-că e şi poet: cetească cine se îndoieşte de aceasta, Scrisoarea adresată d. Brătescu-Voineşti şi va vedea cum aminţirile se îmbină cu gândirea, cum regretele se ponderează de intelect, plutind toate în atmosfera lirismului celui mai autentic şi mai înalt. Şi pentru întărirea celor susţinute aici, aş mai spune: nimeni în critica noastră n'a priceput, n'a trăit mai complet pe Eminescu sau pe Sadoveanu ca d. Ibrăileanu. Lui Eminescu i s'a devotat ca nimeni altul între noi şi, pentru opera lui, a adus lumini definitive şi inegalate în cultura noastră. Acest fapt nu presupune afinităţi între critic şi creatorul de poesie? Şi oare criticul veritabil nu este şi un veritabil şi multilateral poet? Pentru d. Ibrăileanu ne permitem să n'avem nici o îndoială

Volumul acesta al Sihastrului superior care e d Ibrăileanu, aduce cetitorului nepreţuite desfătări şi... revelaţii. Personal, el ne-a adus o surprinzătoare şi îmbucurătoare nădejde pe care am legat-o de cuvintele de la pag. 106 a volumului: „Isus Christos chiar dacă l-am simţi om ca şi noi, e un geniu prea mare ca să fie personagiu într'o operă de artă. Dar el este mai mult: este Dumnezeu în realitate, sau în idealitatea noastră". Pentru sufletul creştin şi pentru directivele adânci ale conştiinţei, această recunoaştere venită de la d. Ibrăileanu preţueşte cât un univers de armonii, cât un cer întreg de subtilităţi şi frumuseţi dialectice...

N. N. Răutu

Multe şi mărunte....

Influenţă italiană? — „Roma" (1930, Nr. 2) d-lui R. Ortiz stă să se întrebe împreună cu d. F Genenzani (care a dat un iurăş pela comorile noastre dela Voroneţ, Mănăstirea-Humorului, Vatra-Moldoviţei, Suceviţa şi Suceava) ori de faptul că rigida noastră pictură bizantină, totuşi, de atâtea ori, palpită de reală viaţă, n'o fi datorit unor Influenţe italiene în pictura bisericilor din Bucovina. Ar urma deci că: „Blânda figură a Maicii Domnului dela Humor, ţinând drăgăstos trupul fraged al Copilului Sfânt, care va fi crucificat, nu e bizantină. Pare o Madonă, aşa cum au redat-o Mantegna şi Giovanni Bellini. Iar: „Viziunea infernului e cu totul catolică şi mai ales italiană. Apar până şi bolge-le şi cercurile din Divina Commedia".... Etc.

Fundamental greșit! Și aici, și dincolo, și'n Divina Commedie deci și — chiar *aiurea*, viziunea infernului nu e nici catolică, nici italiană, ci general folclorică! Cu folos pot fi utiliziate aice concludentele noastre articole Vămile văzduhului în pictura noastră bisericească („Junimea literară" 1924, 62-63) și Pentru iconografia „Judeţului de apoi" în „Făt-frumos" 1928, 95-96). Cunoaștem în vechea noastră artă bisericească sujete și mai expresive, și mai vibrante de afect decât acea „Madonă" dela Humor; vezi d. p. fizionomiile din clasicul nostru Judeţ de apoi dela Voroneţ, sau, ca să trecem în alt domeniu, jelania atât de viu întrupată în gobelinurile (aierele) noastre dela Putna, Suceviţa și chiar Dragomirna. Sunt ele neapărat de provenienţă italiană? Nu manifestări ale acelor indiscutabile talente, cari încătușate de tipicul „repetat la infinit, fără variaţie" al ascetismului bizantin, se revărsau totuși în siluete atât de graţioase, de ideal proporţionate, ca d. p. chipul cutărei Sfinte Mucenice dela Pătrăuţi, Arbore, Suceviţa etc., gâlgăind uneori chiar și'n creaţii de real afect, mai ales atunci când erau ajutate de avântul folcloric, reprezentat și'n codurile de zugrăvire ale ermeniilor? Viaţa, nu ființa ea, decât numai în Italia?

Și dânșii s'au străduit pentru România-Mare! — Între, orcum, prețioasele Povestiri din trecut și articole politice de Filimon Taniac (Suceava 1930), stăruim asupra paginilor cari ne distăinuesc un prea puțin știut capitol despre contribuţia Românilor din fosta armată austriacă la închegarea României-Mari.

Deci: La 30 Oct. 1918 militarii români din Viena, întruniţi în adunare publică, se constituiesc în „Senat central al ofiţerilor și soldaţilor români" (78-79:) „la vre-o 400 de pași dela castelul bine păzit dela Schönbrunn unde împăratul Carol trăia amare clipe de desnădejde..., 40 de ofiţeri români, ardeleni și bucovineni, au ales comitetul revoluţionar" (79).

La 31 Oct. are loc ședinţa constitutivă a Senatului. Căpitanul Traian Popa e ales președinte al comitetului revoluţionar și se decide că acest Senat român din Viena lui Karl von Österreich „este supremul for militar pentru toate trupele" române din fosta armată austriacă: „Toţi ofiţerii și soldaţii români vor sta neclintiţi în serviciul causei sfinte a naţiunii române" (80). Ba, fiindcă se lucrează cu valahicească energie „d-nii Luca Semproniu și Taniac Filimon au primit ordinul de a se prezenta în ziua de 1 Nov. la ministerul de război, pentru a înștiinţa această autoritate austriacă în numele Senatului militar român despre starea de fapt din nou creată și a cere să se pună la dispoziţiunea Senatului român ubicaţiunile trebuincioase în clădirea ministerului" (81)! Și: „pentru propaganda românească în contra Ungariei se va redacta în Viena o foaie săptămânală" (81) al cărei redactor fu ales dârzul bucovinean Filimon Taniac. Senatul se întrunia mai în fiecare zi, organi-

zându-şi „toate afacerile militare, cu scopul bine definit de a conlucra din toate răsputerile întru înfăptuirea idealului: România Mare“ (82). Orcum trupele organizate de aceşti îndrăzneţi Valahi „au dat un bun material pentru gardele naţionale ce s'au înfiinţat în Ardealul românesc“ (82). Primul regiment românesc format la 2 Nov.) în „satul împăratului“ (= Viena!), fu pus sub comanda căpitanului Octavian Loichiţă din regimentul austriac Nr 64 (83) Entuziazm duios.... şi — Doamnele române din Viena „au procurat pentru primul regiment românesc un steag tricolor“ (84). Venia acum rândul Senatului să grijească de rest, şi: „Senatul central militar român a obţinut dela Ministerul de război austriac, pentru adăpostirea trupelor române, o cazarmă în cartierul Favoriten.“ Urmează — cine-ar mai fi crezut! — ziua (17 Nov.) în care „s'a sfinţit primul steag românesc al trupelor din Viena“ (85).....

Dar lupta trebuia dusă şi printre cei ce erau departe de această Vienă în care Valahii puseseră piciorul tare şi bine. Era nevoie de „o foaie care să informeze trupele româneşti, cari aveau să se întoarcă de pe fronturile apusene, despre noua situaţie şi despre năzuinţele Românilor...“ (87). Şi — „după ce s'a asigurat în prealabil tiparul la tipografia Statului din Viena, în ziua de 8 Nov. 1918, a apărut foaia soldaţilor români Timpul Nou“ (88), redactor fiind ales Filimon Taniac al nostru. Această luptă trebuia purtată mai pe taină şi deci: „Foaia săptămânală Timpul Nou a fost expediată ca corespondenţă particulară şi în plicuri închise şi recomandate“ (88). Apariţia acestui Timp nou era cât se poate de binevenită, fiindcă „gazetele ungureşti din Budapesta răspândiau... ştiri mincinoase despre acţiuni separatiste ale Românilor din Ardeal contra României“ (89); „Ungurii inventau [1]) cele mai felurite zvonuri“ (90).... Dar „viguroasa acţiune a Senatului Militar Român“ izbândeşte, şi: „Propaganda noastră a fost atât de puternică, încât trupele româneşti, când sosiau de pe fronturile din Franţa şi Italia, în staţiunile cordonului nostru, şi li se dădea să citească foaia soldaţilor români, sburdau de bucurie, iar în Viena, când aveau să presteze jurământul pentru noua patrie românească, o făceau cu o însufleţire fără seamăn“ (90-91).

D-l F. Taniac aminteşte apoi şi de colaboratorii săi, între cari scriitorul acestor şire şi-l descopere cu bucurie pe cameradul său de arme talentatul Dumitru Gavrilescu, despre care altădată o să aibă prilejul de a vorbi mai pe îndelete...

Dar să nu uităm de a-i spune D-lui Filimon Taniac adâncă mulţumită pentru ştirile ce ni le-a dat!

Leca Morariu

---

[1]) Întocmai ca Sârbii despre Români, în exact aceeaşi vreme, când noi eram maltrataţii lor prizonieri de războiu! — Leca Morariu.

Cronică

Repatriații! ... — *Osemintele a 50 de eroi italieni, morți în captivitate pe meleagurile Bucovinei, cu evlavie adunate în 25 de sicrie, au părăsit la 3 Sept. a. c. pământul României.. purcezând către cealaltă Patrie a lor. Li s'au dat cele mai înalte onoruri vizibile și cele mai profunde cinstiri tăcute, fiindcă în urma lor plutia și duioșia românească a Bucovinei. . . Și — cine nu știe? . . . — mai plutia în urma lor și gândul că de perspectiva Krakalia - Dutczak fugiau acești frați buni ai noștri, căutându-și veșnică odihnă într'un pământ mai sigur-latin. . .*

Compozitorul român Eusebie Mandicevschi. — Vestiam în acest „Făt-frumos“ (1929, 136) că Mitropolia dela Cernăuți stă să ni-l reveleze pe acel Eusebie Mandicevschi care nu-i numai un factor dominant în muzicologia universală, ci și compozitor român. Revelația e gata înfăptuită: Patru ireproșabile albume, într'o perfectă execuție tehnică, ne aduc 4 din cele 12 Liturghii ale lui E. Mandicevschi: Nr. I în gamele vechi bisericești, cor mixt de 4 și 5 voci (prețul 65 lei); Nr. III în Fa-Major, cor mixt de 4 voci (pr. 50 lei); Nr. VI în Si-minor, cor bărb. de 3 voci (40 lei); Nr. VII în Mi-Major, cor mixt de 4 voci (52 lei). Început de care Editura Mitropoliei Cernăuțene în frunte cu Î. P. C. Sa Mitroplitul Nectarie poate fi geloasă.[1]) Și nu ne îndoim că Bucovina noastră cea atât de intens culturală, va ști să promoveze lămurirea unei glorii a Bucovinei și a întregii Românii: Eusebie Mandicevschi! Iar publicarea acelei capodopere a compozitorului român E. Mandicevschi, care-s cele 200 cântece populare bucovinene culese de emeritul nostru Alexandru Voevidca și armonizate de contrapunctistul Vienei E. Mandicevschi, tot dela Mitropolia noastră o cerem, nu dela lâncedul Minister al Artelor, unde această comoară de cântec mucezește de trândăvia constipațiilor oficiale!

[1]) **Nici patriarhul Miron Cristea nu poate fi mai de gelos de pensioara sa! . . (Nota zețarului).**

Un dar princiar. — Făcut, nu de un prinţ, ci de D-na Ştefania şi d-l Anton Roşca (fratele regretatului profesor şi sculptor bucovinean Arhip Roşca), Cernăuţi. D-na şi d-l A. Roşca au îmbogăţit deci secţia artistică din Muzeul Sucevii cu următoarele 37 piese: 1). Trei portrete de regretatul profesor Sucevean Ilarion Şuhan; 2) Următoarele piese de Arhip Roşca: Masca mortuară a folcloristului Simeon Florea Marian (în gips); 1 potret bust: Ţărăncuţă (ulei); 1 pastel: Ţărănaş (figură); 3 schiţe (desemnuri); 6 potrete (creion brun); 5 potrete (creion negru); 1 potret (în colori pastel); 6 nuduri (studii în creion negru); 10 exerciţii de desemn (din vremea studiilor vieneze). — Direcţiunea Muzeului şi toată lumea de bine n'are destule cuvinte de recunoştinţă pentru această mărinimie.

† Gustav Weigand. — S'a stins (în 8 Iulie c.) la Belgershain lângă Lipsca (în vârstă de 70 ani) distinsul romanist Gustav Weigand. A fost cel mai harnic şi mai integral colindător al pământului românesc. Pe Aromâni, Meglenoromâni şi Istroromâni nici îndărătnicul călător N. Iorga nu i-a cercetat, — cum i-a cercetat, chiar şi cu riscul vieţii, G. Weigand. Şi mai ales în zilele noastre de filologie clocită între cei doi pereţi ai dicţionarului, să ne fie aminte de pilda lui Weigand. Nici urgisirea căzută asupra lui de pe urma războiului de ieri nu ni-l poate înstrăina pentru acest fel de trecut.

Lui Gheorge Tofan. — Smulgându-se din cel de-al VI-lea Congres al lor (dela Cernăuţi), învăţătorii bucovineni au comemorat împlinirea a 10 ani dela moartea îndrumătorului lor şi al vieţii româneşti din Bucovina, Gh. Tofan, plecându-se (în 15 Iulie c.) mormântului, pe care l-au sfinţit cu următoarea recunoştinţă: Gheorghe Tofan, 5 Nov. 1880 — 15 Iulie 1920 Asociaţia corpului didactic primar Moldova de sus, întemeitorului ei.

Revistele! — „Boabe de grâu". Boabe de grâu în Ţara noastră sunt boabe de aur. Şi mai ales atunci când le cultivă un atât de mult-umblat grădinar ca Europeanul Em. Bucuţă. Noua

publicaţie a instituţiei „Educaţia Poporului“ se resimte în fiece colţişor de această raţională şi sănătoasă gospodărie occidentală, în care — ce-i drept — nu pot lipsi nici produsele îngrăşămintelor artificiale. Dela energia şi umana multilateralitate a d-lui Bucuţă, care s'a afirmat atât de hotărît d p. în „Graiul românesc“ (ce mult e de-atunci,s'or fi gândind cetitorii de astăzi ai Graiului românesc) neaşteptăm la cea mai aleasă lamură. Execuţia tehnică unică între toate revistele româneşti; abonamentul, totuşi, numai 200 lei pe an, Bucureşti I str. Wilson Nr 1 (Fundaţia Carol). — „Convorbiri literare“. Din devotamentul d-lui Tzigara-Samurcaş, Convorbirile îşi continuă apariţia cu o precizie care în vrednic chip sfidează vârsta veteranei reviste — „Ţara Bârsei“ (Braşov). Vioi pornită de merituosul povăţuitor pentru toţi analfabeţii gramaticei şi limbii româneşti Axente Banciu, ar fi păcat să se anchilozeze cu alde Caius Bardoşi (Diplomaţia în trecut şi în prezent). — „Îndreptar“ (Bucureşti). Revistă care se impune prin eseurile de istorie şi critică literară semnate I. M. Raşcu. Deocamdată numai acest fel de îndreptar.

„Codrul Cosminului“ — Din străduinţa distinşilor noştri cărturari I. I. Nistor şi V. Grecu, Bucovina se învredniceşte a-şi spori cele mai durabile daruri ale lui, cu un nou volum (al VI-lea) din „Codrul Cosminului“ (Cernăuţi An. VI 1929).

Bacalaureat ilegal! — De altfel lamentabilul bacalaureat prezidat (1930 la Cernăuţi) de celebrul Popescu-Spineni, care-i profesor numai la o facultate de drept, pe lângă toate păcatele lui, mai e încă şi ilegal, — căci iată ce prevede Legea pentru bacalaureat din 1925, artic. 19 C. alineatul 2: „Fiecare comisiune se alcătuieşte din 7 membri, dintre cari 6 vor fi numiţi dintre profesorii titulari dela clasele superioare ale liceelor statului, iar al 7-lea membru, care este prezidentul comisiunii, dintre membrii corpului didactic universitar, profesor, agregat sau conferenţiar definitiv dela facultăţile de litere sau de ştiinţe, sau dintre foştii inspectori şcolari ai învăţământului secundar.“ Ori marele latinist Popescu-Spireni-potebam nu-i decât numai profesor de drept! Aud, d-le ministru Costăchescu?

Nea cuţu: Decoraţie! — Primarul naţional-ţărănist al Cernăuţilor, „omul“ înfierat pentru necinste în „Monitorul oficial“ e proaspăt decorat, chiar zilele acestea. Servus Kollega Krakalia! „Dreptul de a ne mira l-am pierdut de mult în România“ zicea acu Eminescu.[1]) Va să zică desigur nimeni nu se mai miră de această nouă izbândă a frăţiorului d-lui Dr. T. Sauciuc-Săveanu, director regional al Bucovinei (sau mai bine zis: în Bucovina). Dar, iar desigur, orce om de omenie nu va pregeta să-şi anine „decoraţiile“ de coada celei dintăi javre! Drept care Biroul decoraţiilor instituit de noi la Cernăuţi (str. Cherescu 3), e gata să ia în primire orce decoraţie din partea acelora cari cred că o seamă de potăi umblă cu coada prea puţin fudulă.

Maniu decorat! — Alexandru al Jugoslaviei l-a decorat pe I. Maniu! Păcat! Lucrul acesta avea doar de gând să-l facă[2]) Hetmanul Ucrainei!

Decoraţi-l! (Scrisoare publică). — Dragă d-le M. Gr. Posluşnicu, — Din expunerea d-tale rezultă în mod neîndoielnic că d-l Gh. A. Chirvasie, profesor şi direginte al soc. filarmonice dela Timişoara, e pur şi simplu un plagiator, un hoţ intelectual. Ne întrebi ce-i de făcut? Răspundem: Roagă-te unui director regional să-i facă rost de-o decoraţie!

„Vremea nouă“ şi . . . calomnia veche! — De când un brudiu profesor dela Universitatea Iaşului a crezut că ştie destulă[3]) carte, pentruca să se arunce de istov în vâltoarea politică, ciupercăria pamfletelor politice a sporit, blagoslovind până şi Suceava cu un „Organ al partidului naţional-liberal (sic) de sub conducerea d. Gh. I. Brătianu.“ Perfect! E aşa de mult de când I. Maniu pro-

---

[1]) Vezi Eminescu, Articole politice ed. 1910, 113.

[2]) Cu concursul lui Krakalia şi Dutczak! (Nota zeţarului).

[3]) Cu totului tot de altă părere sunt distinşi colegi ai d-sale d-nii Al. Philippide, O. Tafrali şi I. Petrovici (cf. Victor Iamandi, Cum a ajuns G. Brătianu la Universitate în „Ordinea“ III 1930 Nr. 534)!

povăduia „despoliticizarea [1]) vieţii publice, înscăunarea [2]) dreptăţii absolute“ etc. etc. etc, încât era nevoie de-o nouă ediţie (ne-revăzută!) a aceloraşi f ă g ă d u i e l i! Iarăşi deci teorie despre A-m u r g u l v e c h i i m e n t a l i t ă ţ i („Vremea nouă“ Nr. 8)! De fapt însă, cea mai laşă măsluire a realităţii, cele mai poltrone injurii şi calomnii. Iar v e c h e a m e n t a l i t a t e se a m u r g e ş t e în Bucovina după o cât se poate de expeditivă reţetă: Desfiinţaţi-i pe I. I. Nistor şi Dr. T. Lupu, şi mierea şi laptele v r e m i i n o i va curge gârlă. Avalanşele de injurii vor curge deci potop peste cei doi zăgăzuitori ai.. gârlei noi. Pe ei! Cu ou şi cu oţet! Nimic mai lesne! Nistor e doar rebelul care . . . — care, atât de bărbăteşte [3]), s'a ridicat împotriva tentativei de a se face contrabandă cu un R e g e! Nistor mai e . . . (dar vezi ce mai e Nistor şi după... Nichifor Crainic[4]) în „Făt-frumos“ 1928, 186—190!). În cazul d-lui Dr. T. Lupu demagogismul e şi mai ieftin: Fiindcă tembelul guvern Maniu (care nu-i numai cel mai neromânesc guvern, dar şi cel mai prost gospodar ce l-a avut România-Mare) n'a pregetat să arunce impozite barbare asupra instituţiilor bancare (era doar şi aceasta o măsură antiliberală!), fiindcă deci nelegiuita legiuire a lui Madgearu impune băncile cu aproape 50 % din venitul net(!!!), vinovat e — iarăşi după logica lui Nae Ionescu [5]) — Dr T. Lupu! Şi deci

[1]) La 31 August c. am avut următorul dialog cu un fost student al meu (la nevoie servesc şi numele): — Ce mai faci? — Rău! De doi ani n'am slujbă.— Şi? — Şi mi s'a dat de înţeles să intru la ţărăniști.— Şi? — Am făcut cererea şi-mi aştept postul . . . — (Leca Morariu).

[2]) Ori n'am înţeles noi bine cuvântul care, etimologiceşte, ajunge la echivocul s c a u n?

[3]) Si noi — chiar neliberali cum suntem — ne înscriem cu entuziasm alături de „păcatul“ de ieri al lui I. Nistor, aproape cu acelaş entuziazm cu care, astăzi (!) d-l Al. Procopovici e gata să dea preferinţă s i m f o n i e i faţă de o p e r e t ă . . . (Leca Morariu).

[4]) E în psihologia lucrului ca semi-doctismul deghizat în talent, să ani-ne mereu, în omul, care cu trudă şi-a cucerit ceea ce, n u m a i c u t a l e n t, niciodată nu se poate cuceri ; lovind în celalt, te erijezi, chipurile, deasupra lui!.. Deaceea — se pare — şi d-l Pamfil Şeicaru (însuşindu-şi logica lui Nae Ionescu) îl poate descoperi pe I. Nistor („Curentul“ III 1930, Nr. 913) „intelectual al slugărniciei, fără demnitate“, fiindcă, mai ieri, acelaş Ian-cu I. Nistor îşi spusese atât de apăsat cuvântul.

[5]) Logică pusă atât de academic la punct în „Glasul Bucovinei“ 1930 Nr 3319 (R ă s t u r n ă r i f i l o s o f i c e ş t i) de cineva, care — evident — e ceva mai tare în logică decât profesorul de filosofie Nae Ionescu. Şi ni-i foarte binevenită intervenţia acelui Cineva, fiindcă tot N. Ionescu e cinicul care, în plin an 1930, cu „logica“ sa de polemist politic, vrea să ne reducă la cel mai degradant medievalism, decretând categoric (în „Cuvântul“ VI 1930, Nr. 1914) că „nimeni nu poate da sfaturi Regelui“. Din păcate însă d. N. Ionescu categoriseşte chiar în clipa când colegul d-sale Rădulescu - Motru, deci celalt pol, lansează apelul: „Intelectualii să-şi spună cuvântul faţă de Rege!“

dela un capăt la altul al „Vremii noui“, d. Dr T. Lupu e „cămătar“, „gheşeftar“ etc. etc. (urmează celelalte epitete ale mentalilităţii noui!). Şi totuşi, abia câteva zile în urmă, iată acum miorlăia (la 12 Iunie 1930) strigoiul moralist: „Stimate Domnule Dr Lupu, Sunt unul din cei câţiva entuziaşti ai organizaţiei locale a P. N. L. care V'am considerat pe D-Voastră ca unica şi singura persoană din Suceava, indicată a sta în fruntea unei mişcări de regenerare a organizaţiei noastre locale, precum şi de activitate politică frumoasă şi desinteresată. Deaceea ne-am bucurat, văzându-Vă, de astă vară, efectiv la cârma acestei organizaţii“ . . . . . etc. etc. etc. — rânduri semnate: I. Bereznitchi, prof. sec. Suceava. Ce are a face că dela 12 Iunie 1930 până la 11 Iulie 1930 (Nr 2 din „Vr. n.“) d-l Dr Lupu s'a schimbat aşa rău! Mentalitatea hai „nouă“ să trăiască! Mentalitate pe care.... acelaş I. Bereznitchi o canoniza (în „Vr. n.“ Nr. 8) în eseuri ca acestea: „să faci propagandă în orce clip şi fără criteriu în alegerea argumentelor contra adversarilor politici“; „să manifestezi o ostentaţie lăudăroasă, care monopolizează pentru sine orce merit patriotic şi contestă adversarului orce capacitate sau orce contribuţie la marile înfăptuiri“; „să învinuieşti fără scrupule pe adversar de diverse dezastre economice financiare, ca şi când aceste dezastre n'ar cădea asupra tuturor celor ce s'au perindat la cârma ţării“; şi să practici sportul „de a trage sforile, de a lucra pe cine nu-ţi vine la socoteală.“ Şi'n adevăr nici unul din aceste pârghii de program n'au rămas neîntrebuinţate faţă de oamenii cari nu-i puteau „veni“ Vremii noui „la socoteală“.

Iată deci în cam ce se rezumă acţiunea de „purificare“ dusă în semnul Gheorghe I. Brătianu şi binecuvântată de celalt moralist, d-l Al. Procopovici! [1])

Sunt apoi atâţia abonaţi (pardon: *abonenţi!)* şi atâţia „ţărani“ neaoşi cari (uitându-şi nemţeasca de ieri!) stau gata să susţie această desrobitoare, izbăvitoare, mântuitoare, purificatoare, regeneratoare, ultrasalvatoare „acţiune“! Un „Abonent“ (deci: Ein Abonnent!), deşi „naţional-liberal“ (?), e gata să înghiţă jăratec „(Vr. n.“ Nr. 5) pentru noul director al spitalului din Suceava, Traian Bona, uitând însă în toiul focului să răspundă la o singură şi cea

[1]) Am fost penibil impresionat când (în „Vr. n.“ Nr. 3) am cetit pătimaşa şi puţin cavalereasca ieşire a d-lui Al. Procopovici în contra unui distins coleg al d-sale. — (Leca Morariu).

mai substanţială chestiune din atacul d-lui Dr Simionescu: *în cât de ilegal chip a fost plasat la spitalul Sucevii d-l Tr. Bona,* care-i — ce-i drept — *nepot prin alianţă al lui I. Maniu!!!* Dar ce-are a face nepotul naţional-ţărănist cu „abonentul“ naţional-liberal! Bine că cel înfundat e tot d-l Dr T. Lupu! — Dar-mi-te „ţăranii“ dela „Vremea nouă! Decât, în loc să miroase a parfum de cioareci, „put“ cât colo a nemţească, şi-i toarnă bietului profesor de românească şi redactor al noii mentalităţi, la scrisori ţărăneşti, de-ţi „crănţăie măselele“ de aşa românească; d. p.: „Omul trebue să aibă şi oleacă de sâmţ de ruşine“ („Vr. n.“ Nr. 6). Das heißt: Schamgefühl! — „borî-i-ar boala de abonenţi şi ţărani, să-i borască!“ — alt citat, din „Vremea nouă“, săraca!...

Şi, încă o precizare! Blagosloviţii d-lui Al. Procopovici insinuă — cu ce voltaire-iană volubilitate! — că Vindex-ul din atât de lămuritorul articol Campania contra Băncii Sucevene şi a D-rului T. Lupu („Glasul Bucovinei“ 1930, Nr. 3285) ar fi subsemnatul. Nu! Declar că nu Leca Morariu a dovedit acolo *vina marelui cămătar care-i guvernul I. Maniu;* că nu L. M. l-a apărat deci pe D-rul Lupu (deşi Dr Teofil Lupu merita aşa apărare!). Dar ce-are a face! Când simţi nevoia să-ţi depui „spiritele“....

Nu, domnilor I. Bereznitchi, M. Cărăuş, Şt. Pavelescu şi ceilalţi, Leca Morariu îşi semnează ofensivele, fiindcă Leca Morariu are răspunderea numelui Leca Morariu!

Leca Morariu

De-ale Administraţiei

Revista „Făt-frumos“ a mai primit următoarele daruri: 500 lei dela P. C. Sa Păr. Mihai Totoiescu, Vatra-Dornei; 300 lei dela d-l Dr. Corneliu Gheorghian, Consilier la Curtea de Casaţie, Bucureşti; 200 lei dela d-l Petre Marceanu, avocat Ilişeşti — Bucovina. Onoare generoşilor ctitori!

Sărată şi pipărată, reclama = triumful comerţului !

Chetă publică ???

Nu ! Grija „chetei publice“ s'o aibă

Vidrighinii şi Mironii !

A apărut fasc. 4 (An. II 1931) din BULETINUL „Mihai Eminescu“ redactat cu concursul lui Gh. BOGDAN-DUICĂ de LECA MORARIU Cernăuţi, str. Arh. E. Popovici 4 Abon. : 150 lei pe an !

Clinica Dr. O Ferlievici, Suceava !

Cea mai modern înzestrată Legătorie de Cărţi din Suceava la Mănăstirea Sf. Ioan

Români Suceveni ! nu treceţi alături de chioşcul Iosif Danilescu din parcul Sucevii !

AVOCAT
PETRE MARCEANU
ILIŞEŞTI (BUCOVINA)

VINDEM
Colecţii complete din „Făt-frumos“
An. I 1926 : 200 lei : An. II 1927 şi III 1928 câte 150 lei ; An. IV 1929 : 200 lei. Revista „Făt-frumos“, Suceava, strada Lascar Luţia 1

Să râdem !...

Ca să nu plângem în zilele guvernului Maniu !...

Profesorul...

— Bine, dragă, iar ţi-ai pierdut o manşetă ! —

— Dar în schimb am adus amândoi galoşii ! —

Cine nu s'a convins acum, la începutul anului şcolar ? — că
Cea mai mare şi bogat înzestrată
Librărie şi papetărie a Bucovinei — e
„Ostaşul Român“ (A. Roşca)
Cernăuţi — Piaţa Unirii 2 (Telefon 658) — Cernăuţi
!!! Execută comande şi 'n provincie !!!

14581 — Tip. «Glasul Bucovinei»

Nordul Bucovinei (=României) n'are frontieră !

BANCA REGIONALA

CERNĂUŢI

Face orice operaţiuni de bancă — Finanţează întreprinderi comerciale — Primeşte depuneri pe livrete şi în cont curent — Acordă avansuri pe mărfuri — Face orice operaţiuni de devize şi valute, efectuând plăţi în ţară şi străinătate !

Miere Naturală
mai dulce şi MAI CURATĂ (!)
decât orce
Pensioară de „înalt" regent
oferă
Victor Antonovici
apicultor, Valea-Putnei
BUCOVINA

D-lui Dr. N. S.-S.
Cernăuţi

Simptomele indică pericol de turbă. Daţi-vă câinele în clinica directoratului regional.

Injecţii cu serul „Decoraţia" l-ar putea salva. Luaţi măsuri şi pentru D-Voastră !

C. CRACALIA
medic veterinar

Doriţi ca şi cei mai uitaţi dintre fraţii noştri
ISTROROMÂNII SĂ-ŞI AIBĂ REVISTA LOR ?
Nu aşteptaţi ca ea să apară dintr'o biată pensioară de „înalt" regent, ci
SPORIŢI FONDUL „ANDREI GLAVINA"
trimiţându-vă ofrandele la rev. „Făt-frumos" Suceava, str. L. Luţia 1

Nepotul lui Maniu
să fii !...
şi tot nu te poţi dispensa de
Crema Elida !
Dar nici
Veniturile Patriarhului
nu le poţi încasa :
4,917.000 lei pe an + alte venituri incalculabile ! ! !
Vezi „Cuvântul" din 29 Aug., 1930 !!!

Restanţierii lui „Făt-frumos" vor răspunde în faţa barei justiciare !

D-lui
Căpitan N. Vlădulescu
Cernăuţi
Restanţa D-Voastre e 420 lei.

Sărată şi pipărată,
Reclama nu dă greşniciodată !
Inseraţi la „Făt-frumos" !

FĂT-FRUMOS

Revistă de Literatură — Artă — Ştiinţă — Viaţă socială

Redacţia şi administraţia: SUCEAVA str. Lascar Luţia Nr. 1

Apare (rar dar temeinic): tot la două luni

ABONAMENTUL (achitat antecipativ!)

În Ţară: 200 lei pe an

În Străinătate: 500 lei pe an

CUPRINSUL:

Leca Morariu	1475!...
V. Tempeanu	Toamnă (versuri)
Al. Lupu	Porcăria iugoslavă
G. Voevidca	Evlavie (versuri)
* * *	Pentru o revistă istro-română!
Leca Morariu	Pentru Amicii Italiei
* * *	Suflet românesc sub cizmă sârbească
I. Creangă	Frângurele (Spicuiri)
Avrămuţ Boldur	Către Ministerul instrucţiei — dar, mai ales, către Români!
Dr. R. Gassauer	Moştenirea literară a lui Narcis Creţulescu
Leca Morariu	Drumuri cirebire
N. N. Răutu	Recenzii
Leca Morariu	Multe şi mărunte...
Leca Morariu	Cronică
* * *	De-ale Administraţiei

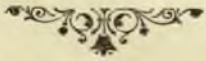

Bibliografie

A apărut buletinul

MIHAI EMINESCU

Lămuriri pentru viața și opera lui Eminescu

redactate cu concursul lui

GH. BOGDAN-DUICĂ și G. IBRĂILEANU

de LECA MORARIU

Cernăuți An. I 1930 fascic. a 3-a.

Cuprinsul: Gh. Bogdan-Duică, De toate; Gh. Bogdan-Duică, Veronica Micle, martoră; Al Ieșan, Pesimismul lui Eminescu (Pentru o revizuire psihologică); Gh. Baiculescu, Mihai Eminescu și Fani Tardini (Câteva precizări); Leca Morariu, Eminescu (Note pentru o monografie): Cap. VII Elev (cu 2 ilustrații); Lucian Predescu, Ipoteștii și tatăl lui Eminescu (documente inedite); Leca Morariu, Multe și mărunte . . .

Redacția și administrația: Cernăuți, str. Arh. E. Popovici 4

Apare în 4 fascicole pe an. — Abonamentul 150 lei pe an. Se desface numai în abonament! — Nu face schimb cu nici o publicație periodică!

*

Victor Morariu, Călăuza istorică a orașului Suceava. Ed. a 2-a revăzută și completată, Cernăuți 1930.

Teodor Racoce, Crestomaticul românesc din anul 1820, Ediție critică de Teodor Bălan, Cernăuți 1930.

Axentie Bilețchi-Oprișanu, Din comorile neamului nostru (Datini, oratiuni, cântece și strigături de nuntă), Cernăuți 1930.

N. Petrașcu, N. Grigorescu (Cu 91 reproduceri și text), București Tip. „Bucovina“ I. E. Torouțiu 1930 (Album artistic).

C. D. Constantinescu-Mircești și H. H. Stahl, Documente Vrâncene I, București tip. „Bucovina“ I. E. Torouțiu 1929.

Claudio Isopescu, Il viaggiatore transilvano Ion Codru Drăguşanu e l'Italia, Roma.

Claudio Isopescu, L'Italia e gli inizî del teatro drammatico e muzicale romeno, Livorno 1929.

G. M. Calvaruso, 'U Baccagghiu Dizionario .. del gergo parlato dai Bassifondi Palermitani, Catania 1930.

Prețul [illegible] Lei.